

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ساواک

سازمان اطلاعات و امنیت کشور

مظفر شاهی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

بهار ۱۳۸۶

شاهدی، مظفر، ۱۳۴۵ -

ساواک - سازمان اطلاعات و امنیت کشور (۱۳۵۷ - ۱۳۳۵) / مظفر شاهدی.

تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی، ۱۳۸۶.

۹۱۰ ص: مصور، نمونه.

شابک: 978-964-5645-85-2: ۸۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

نمایه

کتابنامه به صورت زیرنویس.

سازمان اطلاعات و امنیت کشور.

ایران -- سیاست و حکومت، ۱۳۵۷ - ۱۳۲۰. ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۵۷ - ۱۳۲۰. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی.

۲۷ ش/۱۵۴۴ DSR

کتابخانه ملی ایران

۹۵۵/۰۸۲۱۰۶

۱۰۳۰۵۱۳

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی

تهران، خیابان ولی عصر (عج)، بالاتر از بزرگراه شهید چمران، شماره ۱۵۱۸

تلفن: ۲۲۶۶۶۷۰۴

ساواک

سازمان اطلاعات و امنیت کشور

مظفر شاهدی

بهار ۱۳۸۶

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

شابک: ۲ - ۸۵ - ۵۶۴۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

کلیه حقوق ناشر و مؤلف محفوظ است

تهران: صندوق پستی ۳۳۳ - ۱۹۶۱۵

info@ir-psri.com

www.psri.ir

فهرست مطالب

۱۳	سخن ناشر
۱۵	پیشگفتار
۱۷	فصل یک: سازمان‌های اطلاعاتی - امنیتی ایران در گذر زمان
۱۷	۱- دوران باستان
۱۹	۲- دوران اسلامی
۲۴	۳- دوران قاجار
۲۹	۴- عصر مشروطه و تجدید ساختار نظام اطلاعاتی - امنیتی
۳۰	۵- دوران رضاشاه
۴۷	فصل دو: روند و دلایل تشکیل سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک)
۴۸	- قانون امنیت اجتماعی مصدق
۵۰	- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، مقدمه تشکیل ساواک
۵۲	- نقش سیا و امریکا در تشکیل ساواک
۵۴	- دلایل داخلی تشکیل ساواک
۶۰	- روند تشکیل ساواک
	فصل سه: سازمان‌های اطلاعاتی و مراجع انتظامی و امنیتی موازی با ساواک
۶۹	(۱۳۵۷ - ۱۳۲۰ ش.)
۷۱	- فرمانداری نظامی

- ۷۱ - ژاندارمری
- ۷۲ - دژبانی ارتش
- ۷۲ - تشکیلات اطلاعاتی خصوصی
- ۷۳ - سازمان اطلاعاتی کوک
- ۷۹ - رکن ۲ (اداره دوم) ارتش
- ۸۲ - گارد جاویدان
- ۸۳ - شهربانی و ساواک
- ۸۷ - دفتر ویژه اطلاعات
- ۹۴ - شبکه‌های پنهان دفتر ویژه اطلاعات
- ۹۵ - دکترین امنیت ملی و نقش دفتر ویژه اطلاعات
- ۹۶ - شورای عالی هماهنگی
- ۹۸ - سازمان بازرسی شاهنشاهی
- ۹۹ - تعامل ساواک با دفتر ویژه اطلاعات
- ۱۰۷ - فصل چهار: سازماندهی، تشکیلات و مهارت‌های اطلاعاتی - پرسنلی ساواک
- ۱۰۷ - ساختار تشکیلاتی
- ۱۰۸ - الف) حوزه ریاست ساواک
- ۱۰۹ - ب) ادارات کل ساواک
- ۱۱۰ - ۱- اداره کل یکم (امور اداری)
- ۱۱۱ - ۲- اداره کل دوم (جمع‌آوری اطلاعات خارجی)
- ۱۱۳ - ۳- اداره کل سوم (امنیت داخلی)
- ۱۳۱ - ۴- اداره کل چهارم (حفاظت)
- ۱۳۳ - ۵- اداره کل پنجم (فنی)
- ۱۳۵ - ۶- اداره کل ششم (امور مالی)
- ۱۳۶ - ۷- اداره کل هفتم (بررسی اطلاعات خارجی)
- ۱۳۷ - ۸- اداره کل هشتم (ضد جاسوسی)
- ۱۳۹ - ۹- اداره کل نهم (تحقیق)
- ۱۴۰ - ۱۰- اداره کل دهم

۱۴۱	- ساواک تهران
۱۴۱	- ساواک استانها و شهرستانها
۱۴۳	- نیروهای ساواک
۱۴۵	- مقررات داخلی کارمندان ساواک
۱۴۷	- اسناد و مکاتبات
۱۵۳	- نشریات اطلاعاتی - خبررسانی داخلی
۱۵۴	- آموزش و مهارت‌های فنی - اطلاعاتی
۱۵۵	- آموزش‌های فنی
۱۵۷	- آموزش بازجویی
۱۵۸	- آموزش علوم اجتماعی و انسانی
۱۶۱	فصل پنج: ساواک و سیا (CIA)
۱۶۱	- پیشینه سیا
۱۶۴	- جایگاه سیا در میان سرویس‌های اطلاعاتی جهان
۱۶۵	- روند نفوذ و حضور سیا در ایران
۱۷۱	- سیا و ساواک
۱۷۵	- تبادل اطلاعات میان سیا و ساواک
۱۸۰	- دستگاه‌های شنود و استراق سمع سیا در ایران
۱۸۴	- سیا و مخالفان سیاسی حکومت ایران
۱۸۸	- همکاری مشترک سیا، ساواک و موساد
۱۹۰	- مقابله با کا. گ. ب
۱۹۲	- سیا در دوران انقلاب
۱۹۵	فصل شش: روابط و همکاری‌های ساواک و موساد
۱۹۵	۱- پیشینه و تشکیلات موساد
۲۰۱	۲- آغاز روابط ایران و اسرائیل
۲۰۵	۳- آغاز روابط ساواک و موساد
۲۱۸	۴- موساد در ایران
۲۲۲	۵- پایگاه‌های اطلاعاتی موساد در ایران

- ۲۲۷ ع- نمایندگان و مأموران موساد در ایران
- ۲۳۷ ۷- نقش موساد در آموزش و تجهیز ساواک
- ۲۴۴ ۸- طرح کریستال (بلور)
- ۲۴۷ ۹- تبادل اطلاعات
- ۲۵۳ ۱۰- همکاری مشترک ساواک و موساد با سرویس‌های دیگر
- ۲۵۴ ۱۱- بهره‌برداری‌های یک جانبه
- ۲۵۵ ۱۲- همکاری‌های نظامی - تسلیحاتی و اقتصادی
- ۲۵۷ ۱۳- مسائل فرهنگی
- ۲۵۹ ۱۴- موساد و ساواک در دوران انقلاب
- ۲۶۵ فصل هفت: روابط MI6 با ساواک و دفتر ویژه اطلاعات
- ۲۶۵ - پیشینه اینتلیجنس سرویس
- ۲۶۶ - MI6 در ایران
- ۲۷۱ - MI6 و کودتای سرلشکر قمری
- ۲۷۲ - MI6 و دفتر ویژه اطلاعات
- ۲۷۳ - MI6 و سازمان بی‌سیم
- ۲۷۳ - رابطه MI6 با شاه
- ۲۷۴ - MI6 در دوران انقلاب
- ۲۷۵ فصل هشت: ساواک در دوره تیمور بختیار (۱۳۳۹ - ۱۳۳۵ ش.)
- ۲۷۵ - آغاز فعالیت ساواک (دوران تکوین)
- ۲۷۹ - مخالفان سیاسی و ساواک (۱۳۴۰ - ۱۳۳۵ ش.)
- ۲۷۹ - حزب توده
- ۲۸۳ - نهضت مقاومت ملی و طرفداران مصدق
- ۲۸۵ - روحانیون و علما
- ۲۸۸ - امور فرهنگی
- ۲۹۰ - پایان ریاست بختیار بر ساواک
- ۲۹۵ فصل نه: ساواک در دوره حسن پاکروان (۱۳۴۳ - ۱۳۴۰ ش.)
- ۲۹۵ - دومین رئیس ساواک

۲۹۵	- تحول در ساواک
۲۹۷	- بحران‌های سیاسی - اجتماعی دوره پاکروان
۲۹۸	- ساواک در تعقیب مخالفان (۱۳۴۳ - ۱۳۴۰ ش.)
۲۹۹	- جبهه ملی
۳۰۶	- نهضت آزادی ایران
۳۱۰	- ساواک و عشایر فارس
۳۱۲	- نهضت امام خمینی (ره)
۳۱۳	- انقلاب سفید
۳۱۸	- فیضیه
۳۲۴	- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
۳۳۴	- کاپیتولاسیون
۳۳۹	فصل ده: ساواک در دوره نعمت‌الله نصیری؛ اوج مبارزات روحانیت
۳۳۹	- ریاست نصیری؛ فصل نوین در فعالیت ساواک
۳۳۹	- سومین رئیس
۳۴۳	- رؤیای پایان مخالفت‌ها
۳۴۵	- ساواک در برابر روحانیت
۳۴۸	- مبارزه در فضای اختناق
۳۴۹	- سرکوب و مقاومت
۳۵۴	- مراقبت‌های ویژه
۳۶۸	- تفرقه‌افکنی
۳۷۴	- امریکا و اسرائیل
۳۷۶	- انجمن حجتیه و بهائیت
۳۸۱	فصل یازده: ساواک در تعقیب مخالفان سیاسی
۳۸۱	- استبداد فزاینده
۳۸۳	- ساواک و تعقیب مخالفان
۳۸۵	- دستگاه قضایی مقهور ساواک
۳۸۹	- زندانیان سیاسی

- ۵۳۹ - مصر
- ۵۴۱ - سوریه
- ۵۴۲ - لبنان
- ۵۴۵ - عراق
- ۵۵۵ فصل شانزده: ساواک، کا. گ. ب و بلوک شرق
- ۵۷۳ فصل هفده: ساواک و مبارزه مسلحانه
- ۵۷۳ - زمینه
- ۵۷۷ - حزب ملل اسلامی
- ۵۷۹ - هیأت‌های مؤتلفه اسلامی
- ۵۸۱ - سایر گروه‌های چریکی مسلمان
- ۵۸۴ - سازمان چریک‌های فدایی خلق
- ۵۸۹ - سازمان مجاهدین خلق
- ۵۹۷ فصل هجده: امام خمینی در تبعید
- ۵۹۷ - تبعید در ترکیه
- ۵۹۹ - تبعید در عراق
- ۶۰۰ - اقدامات ساواک
- ۶۰۱ - مرجعیت و اعلامیت
- ۶۰۲ - تفرقه و اختلاف
- ۶۰۳ - ساواک و سرویس اطلاعاتی عراق
- ۶۰۴ - انتقادات بی‌پایان
- ۶۰۵ - فرانسه و نوفل‌لوشاتو
- ۶۰۷ فصل نوزده: ساواک و مجموعه حاکمیت
- ۶۰۷ - امنیت، حراست و حفاظت
- ۶۰۸ - شاه و خاندان سلطنت
- ۶۱۲ - کارخانجات و کارگاه‌های تولیدی و اقتصادی
- ۶۱۳ - نظامیان
- ۶۱۳ - رادیو و تلویزیون

۶۱۴	- رجال و کارگزاران
۶۱۷	- احزاب دولتی و حکومت ساخته
۶۲۳	- مجلس شورای ملی
۶۳۱	فصل بیست: ساواک؛ شکنجه، قتل، جنایت
۶۳۱	- زندان و زندانیان سیاسی
۶۴۰	- شکنجه
۶۵۶	- کمیته مشترک ضد خرابکاری
۶۶۲	- قتل درمانی
۶۶۶	- ساواک و حقوق بشر
۶۷۱	فصل بیست و یک: ساواک و انقلاب اسلامی
۶۷۶	- سیاست چماق و هویج
۶۸۱	- دستگیری مخالفان
۶۸۲	- بمب‌گذاری و ایجاد هراس
۶۸۴	- نفرت از ساواک
۶۸۶	- آسیب‌شناسی و برنامه‌ریزی
۶۹۱	- چماقداران ساواک
۶۹۵	- نخست‌وزیری شریف‌امامی
۷۰۱	- نخست‌وزیری ازهری
۷۰۴	- میانه‌روها
۷۱۱	- امام خمینی(ره)
۷۱۷	- نخست‌وزیری شاپور بختیار
۷۲۲	- انحلال ساواک
۷۲۵	- ساواک و سقوط پهلوی
۷۳۹	فصل بیست و دو: ساواک و ساواکیان پس از پیروزی انقلاب اسلامی
۷۳۹	- ساواک و ساواکیان در بامداد انقلاب
۷۴۱	- پاکسازی
۷۴۶	- تعقیب و محاکمه

۷۵۱

- همکاری با سیا

۷۵۶

- در صف ضد انقلاب

۷۶۳

منابع و مآخذ

۸۰۷

ضمایم

۸۰۷

- زندگی‌نامه‌ها

۸۳۹

- سندها

۸۶۷

- عکسها

۸۸۵

فهرست اعلام

www.ketab.ir

سخن ناشر

سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک) در دوره سلطنت محمدرضا پهلوی، مولود فضای سیاسی - اجتماعی سالهای پس از کودتای انگلیسی - امریکایی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ بود. ساواک به سرعت به سازمانی مخوف و غیر انسانی اشتهار یافت و حیطه نفوذ و حضور آن در نقاط مختلف کشور گسترش یافت؛ همچنین در بخش‌هایی از جهان نیز فعالیت این سازمان بیشتر شد. ساواک برای دفاع از منافع ملی کشور و حمایت از حقوق اساسی مردم ایران، پای به عرصه وجود نهاد. به نظر می‌رسد اگر کودتای ۲۸ مرداد، رخداد‌های پس از آن، جنگ سرد بین دو بلوک شرق و غرب، گرایش شاه به استبداد و پذیرش رابطه سلطه‌پذیرانه با جهان غرب و به ویژه امریکا نبود، هیچگاه سازمانی مانند ساواک تشکیل نمی‌شد. مجموعه عملکرد ۲۲ ساله ساواک، نشان می‌دهد که این سازمان جز در راستای استبداد حکومتی قدم بر نداشت و حقوق اساسی مردم ایران را به کلی نادیده گرفته و سرنوشت خود را به خواست و سیاست جهانی و منطقه‌ای ایالات متحده امریکا و غرب پیوند زد. همچنین که حکومت پهلوی اهداف و مصالح عالی و ملی کشور را فدای خودخواهی‌ها و وابستگی‌هایش ساخت، ساواک نیز به عنوان مهمترین ابزار اجرای خواست حکومت، جز برآورده ساختن این مقاصد تأسفبار و بدفرجام، هدف دیگری نمی‌شناخت.

اثر حاضر بر آن است تا به این پرسش پاسخ دهد که: ساواک در کدام فضای سیاسی - اجتماعی و در راستای چه مقصودی تأسیس شد و در ۲۲ سال فعالیت خود چه اهدافی را دنبال کرد و چه کارنامه‌ای از خود بر جای نهاد؟

در پاسخ به این پرسش‌ها، نویسنده کتاب موارد زیر را در نظر گرفته است:

۱- ساواک مولود خشونت بود؛ و فضای سیاسی - اجتماعی رعب‌انگیز سالهای پس از

کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ که با سلطه فزاینده خارجی همراه بود، مقدمه تأسیس این سازمان شد.

۲- آغاز جنگ سرد بین بلوک شرق و اردوگاه غرب، همچنین موقعیت ژئوپولیتیکی ایران در خاورمیانه و نیاز مبرم ایالات متحده امریکا به حفظ، گسترش و تحکیم موقعیت خود در ایران، در ردیف مهمترین دلایل تأسیس ساواک برشمرده می‌شود.

۳- برای عملی شدن دو هدف بالا، ساواک هر آنچه در توان داشت برای نقض حقوق فردی، اجتماعی و سیاسی مردم ایران به کار بست.

۴- با آغاز حرکت‌های مردمی در سالهای میانی دهه ۱۳۵۰ش، حکومت پهلوی و حامیان خارجی آن، امیدوار بودند ساواک در کنترل اوضاع و نجات رژیم از سقوط نهایی گامی جدی بردارد، اما این سازمان که عملکرد سوءش در سالهای گذشته، خود از مهمترین علل آغاز حرکت‌های مردمی بود، ناتوان‌تر از قبل می‌نمود و به سان مجموعه حاکمیت، ناگزیر در برابر انقلاب اسلامی مردم ایران سرتسلیم فرود آورد و با بدنامی تمام و در صدر ناقضان حقوق بشر در جهان، به حافظه تاریخ سپرده شد.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی

بهار ۱۳۸۶

پیشگفتار

اثری که تحت عنوان «ساواک» پیش‌روی شماست، تدوین آن، بیش از چهار سال به طول انجامیده است. نگارنده این سطور امیدوار است حاصل این پژوهش، زوایای پنهانی از تاریخ ایران دوره پهلوی دوم را بنمایاند.

در این کتاب بخش مهمی از تحولات ایران در بیست و پنج ساله اخیر سلطنت پهلوی با نگرشی آسیب‌شناسانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. این اثر حاصل تلاش نگارنده در مدت زمانی طولانی و بررسی دقیق و گسترده اسناد و مدارک، شواهد، کتابها و سایر منابع مطالعاتی و تحقیقاتی است.

برای نگارش و تدوین این کتاب، هزاران برگ از اسناد محرمانه و طبقه‌بندی شده مضبوط در بایگانی‌های ساواک مطالعه و بررسی شده و صدها برگ سند منتشره دیگر مورد استفاده قرار گرفته است. نگارنده نهایت سعی خود را به کار بسته تا منابع و اسناد قابل دسترس، مطالعه شده و صحیح‌ترین متن در تدوین و تنظیم اثر به کار رود.

هر چند نام نگارنده این سطور در جایگاه نویسنده معرفی شده، اما در مراحل مختلف تحقیق، تدوین و تنظیم نهایی کتاب، عزیزان پر ارج دیگری نیز یاریگر نویسنده بوده‌اند. بدون تردید نظیر آثار پیشین نگارنده، همسر گرانقدرم سرکار خانم اقبال حکیم‌یون در صدر تمام کسانی است که موجبات تدوین و آماده‌سازی این اثر را فراهم آورده‌اند که از ایشان سپاسگزارم. همچنین از بخش حروف‌چینی این مؤسسه، به ویژه سرکار خانم لیلا قدیانی که حروف‌چینی و صفحه‌آرایی اثر حاضر را عهده‌دار بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزارم. در نهایت قدردان همه عزیزانی هستم که هر یک به گونه‌ای و در مراحل مختلف، یاریگر نویسنده بوده و در تدوین، آماده‌سازی و چاپ و انتشار کتاب قبول زحمت فرموده‌اند.

امیدوارم مطالب کتاب حاضر مورد مذاقه قرار گیرد؛ همچنین پذیرای ایرادات و نواقص احتمالی و تذکرات اهل فن هستم.

مظفر شاهی

تهران - بهار ۱۳۸۶

www.ketab.ir